

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Бібліотека імені академіка М. О. Лавровського
Відділ обслуговування і зберігання фондів

**Бібліотека Гімназії вищих наук
князя Безбородька:
початок історії
(1820–1832 рр.)**

*до 200-річчя заснування бібліотеки Ніжинського
державного університету імені Миколи Гоголя*

Укладачі:

Г.С. ОСІПОВА
Л.П. КОСОВСЬКИХ

Каталог книжкової виставки

Ніжин 2022

УДК 027.7(477.51)(09) "1820/1832"

Б-59

Каталог книжкової виставки висвітлює історію бібліотеки ім. академіка М. О. Лавровського Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя за період її існування в Гімназії вищих наук князя Безбородька (1820–1832).

Укладачі:

Осіпова Г. С. – заступник директора бібліотеки

Косовських Л. П. – завідувачка сектору абонементів бібліотеки

Відповідальний за випуск:

Морозов О.С. – директор бібліотеки імені академіка М.О.Лавровського Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

**Б-59   Бібліотека Гімназії вищих наук князя Безбородька:
початок історії (1820–1832 рр.)** : до 200-річчя заснування бібліотеки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя : Каталог книжкової виставки / Укл.: Г.С. Осіпова, Л.П. Косовських. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2022. – 24 с.

УДК 027.7(477.51)(09) "1820/1832"

©НДУ ім. М. Гоголя

©Бібліотека імені академіка М. О. Лавровського

©Музей рідкісної книги

Передмова

Каталог книжкової виставки «Бібліотека Гімназії вищих наук князя Безбородька: початок історії (1820–1832 рр.)» присвячений 200-річчю заснування бібліотеки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, одній з найдавніших в Україні діючих науково-освітніх книгозбірень, яка веде свій початок з 1820 року з відкриттям у Ніжині Гімназії вищих наук князя Безбородька. За час існування бібліотеки до її фондів влилося чимало надзвичайно цінних книжкових і рукописних фондів, що справді перетворило цей заклад на унікальне історичне та культурне явище.

Даний каталог висвітлює перший період відкриття та становлення книгозбірні, починаючи з 1820 року по 1832 рік, до реорганізації Гімназії вищих наук у Фізико-математичний ліцей.

У каталозі представлені книжкові, періодичні видання XVIII–XIX ст. із зібрання Музею рідкісної книги бібліотеки імені академіка М.О. Лавровського, ілюстративний матеріал Центрального державного історичного архіву України, м. Київ (ЦДІАК України) та документи Відділу державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині (ВДАЧОН).

Видання складається з чотирьох розділів: «Бібліотека в історії Ніжинської гімназії вищих наук князя Безбородька», «Відомості про Гімназію вищих наук князя Безбородька та бібліотеку за 1820–1828 рр.», «Навчальні посібники Гімназії». Завершує каталог розділ «Перші Бібліотекарі Гімназії», який вміщує персональний склад бібліотекарів Гімназії вищих наук князя Безбородька.

Каталог призначений для широкої читацької аудиторії.

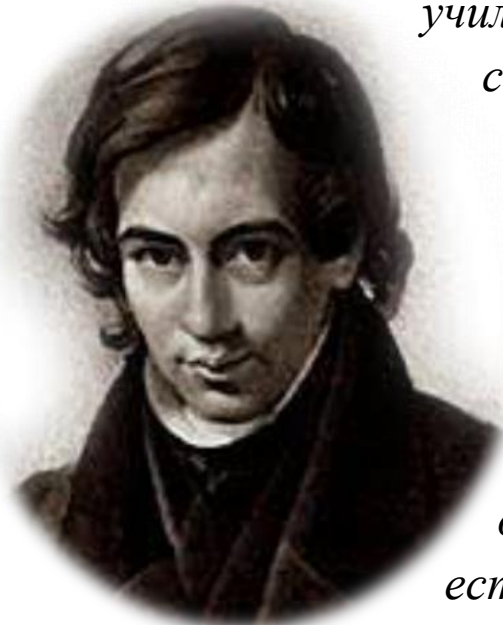

Бібліотека в історії Ніжинської гімназії вищих наук князя Безбородька

Ніжинський ліцей. З акварелі О. Б. Візеля 1830-і роки

«...бібліотека не була схожа на багато інших бібліотек училищ, не являла собою забороненої скарбниці, доступної лише бібліотекареві... ми там навчалися; поповнювали знання наші; іноді набували їх від кореню, коли професор відповідної кафедри не задовольняв нашої допитливості... Моїм професором естетики, політичної економії і деяких інших наук була бібліотека Гімназії вищих наук князя Безбородька»

Нестор Кукольник

Засновники Ніжинської гімназії вищих наук князя Безбородька

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя – один із найстаріших вищих навчальних закладів України. Його історія сягає початку ХІХ ст., коли з ініціативи графа Іллі Андрійовича Безбородька 29 липня 1805 року цар Олександр І підписав указ про заснування у Ніжині, одному з найбільших на Лівобережній Україні старовинних козацьких міст, Гімназії вищих наук князя Безбородька. Історія Ніжинської гімназії вищих наук пов'язана з ім'ям князя Олександра Безбородька та його брата, графа Іллі Безбородька. Брати Безбородьки пожертвували для будівництва цього навчального закладу більше 600 тисяч карбованців. Відкрилася Ніжинська гімназія вищих наук 4 вересня (за ст. ст.) 1820 р. **Безбородько Олександр Андрійович** —

**Олександр Безбородько в zenіті своєї потуги. 1792 рік.
Портрет роботи австрійського живописця Йоганна Батиста Лампі-старшого.**

козацький полковник, державний діяч, дипломат, царедворець, дійсний таємний радник, державний канцлер, граф, член Російської Академії, почесний член Академії Мистецтв, член Колегії закордонних справ, світліший князь, царський сенатор, канцлер Російської імперії, кавалер ордену Андрія

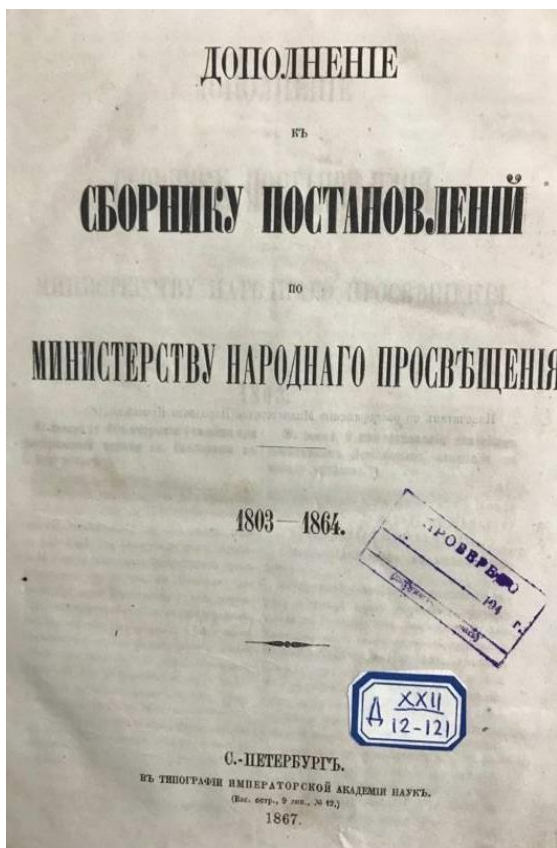
Первозванного, Св.Олександра Невського, Св. Володимира 1 ступеня, старший брат Іллі Андрійовича Безбородька.

Безбородько Ілля Андрійович – український шляхтич, генерал-поручик, граф, сенатор Російської імперії, дійсний таємний радник, предводитель Санкт-Петербурзького дворянства, кавалер ордена Св. Володимира I ступеня, Св. Олександра Невського, Св. Анни I ступеня, володар прикрашеної алмазами золотої шпаги з написом «за хоробрість», молодший брат Олександра Андрійовича Безбородька.

§ 4 Статуту Гімназії

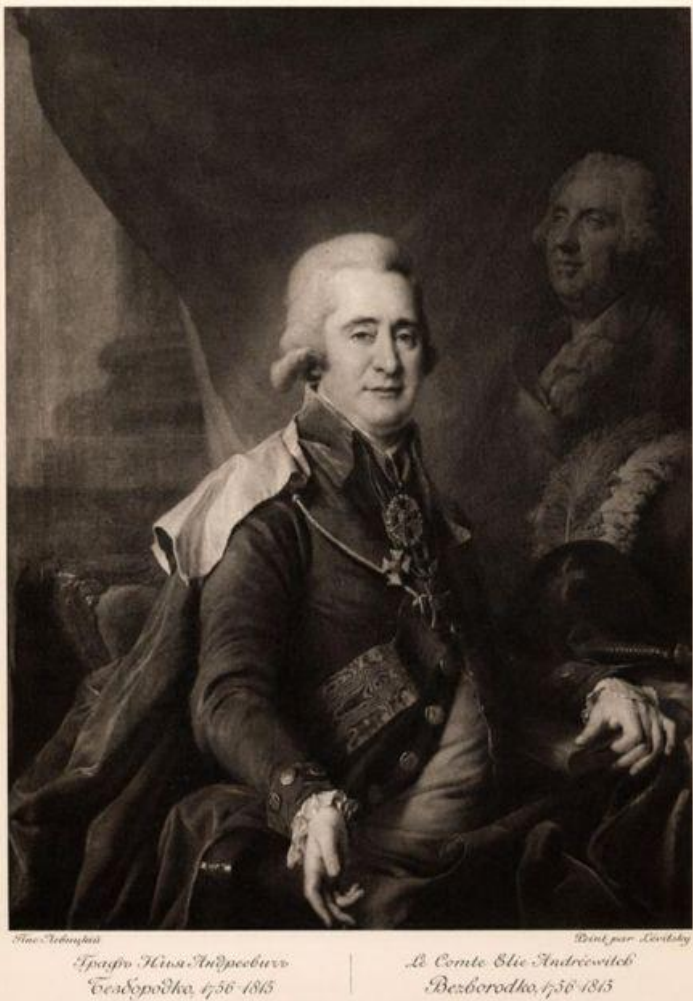
І.А. Безбородько. Художник Д. Г. Левицький, 1810-ті рр.

«Цель учреждения сего заведения согласно с благотворным намерением первых основателей оно, состоит в том, чтобы в Малороссийском крае, месте их рождения, доставить всем и особенно неимущим дворянам и другого состояния жителям удобность при воспитании их детей в благочестивых правилах, приобрести сведения в языках и общих науках, полезных для каждого человека, и напоследок в высших науках, служащих приуготовлением юношества на службу государству»

Устав Гимназии высших наук князя Безбородко // Дополнение к Сборнику постановлений по Министерству народного просвещения. 1803–1864. – Санкт-Петербург, 1867. – С. 210.

**Пам'ятник
І.А. Безбородьку
біля Ніжинського
державного університету
імені Миколи Гоголя**

Перша згадка про бібліотеку

«План для построения одного дома для Гимназии вишних наук на коликое число учеников и учителей, библиотеки, также для услуги будет ли востребован о меня, или мне доставится, и в какую величину и какое расположение, буде положено будет сочинить план всему оному строению...» *із Записки графа І. Безбородька від 20 серпня 1805 року*

З «Проекту Ніжинської гімназії вищих наук професора Афанасія Стойковича 1805 року». ЦДАК України, ф. 2162, оп. 1, спр. 34, арк. 19 зв.

«Что для гимназии нужна библиотека, то не оспоримо. Но здесь спрашивается какая именно Библиотека долженствует быть в одной

и вообще во всех гимназиях. Все зависит от обоупотребительности самых книг. Книги, которые только для великолетия окупаются, и в

Афанасій Іванович Стойкович
(1773 (за іншими даними 1775),
Рума (Сербія) –1832, Санкт-
Петербург) фізик, професор,
ректор Харківського
університету (1807–1809, 1811–
1813).

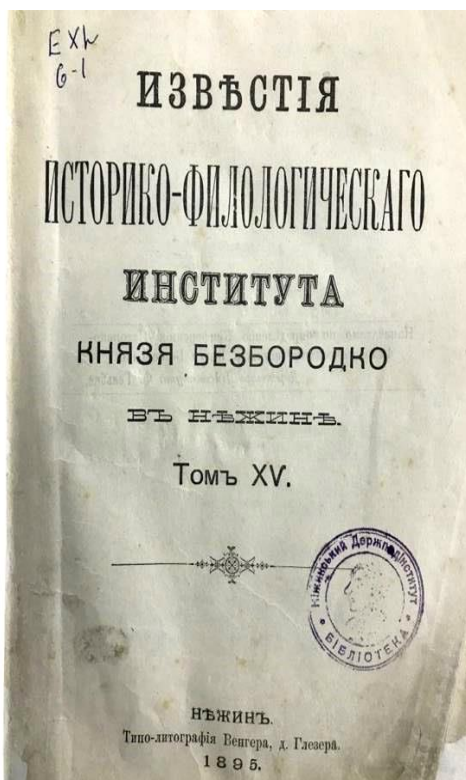
публичных других библиотеках могут
занимать место, суть весьма хороши и
добрые, но не полезные для Гимназии. Цена
Гимназической Библиотеки не зависит от
множества и редкости книг, как то в других
библиотеках, но от
удобоупотребительности и
соответствования их предназначаемой их
цели. В сем последнем случае чтобы точно
таковыя, а не другия книги покупались для

Гимназической Библиотеки можно
будет положиться разве только на
ученого и просвещенного учителя,
которому бы литература была
известна; вещь весьма редкая...»

В библиотека

Что для Нѣжинской Гимназической библиотеки, то не оспоримо. Но сдѣловъ страшная вещь, какия шимы библиотеки не долееклетаютъ быть двоякой и во обще до всего Гимназическаго. Все зависитъ отъ удобопотребительности самихъ книгъ. Книги котория только для великолетия окупаются, и въ Гимназическихъ библиотекахъ моятъ занимать место, суть весьма дороги и добрыя, но не полезныя для Гимназій. Цѣль Гимназической библиотеки, не зависитъ отъ множества и редкости книгъ, напротивъ въ Гимназической библиотеке, но отъ удобопотребительности и соответствования ихъ предназначаемой цели. В сем последнемъ случае чтобы точно таковыя, а не другия книги покупались для Гимназической библиотеки, можно въ семъ последнемъ случае развѣ только на ученаго и просвѣщеннаго учителя, которому бы литература была известна; вещь весьма редкая. Книги долееклетаютъ, и въ Гимназической библиотеке, а не другия книги.

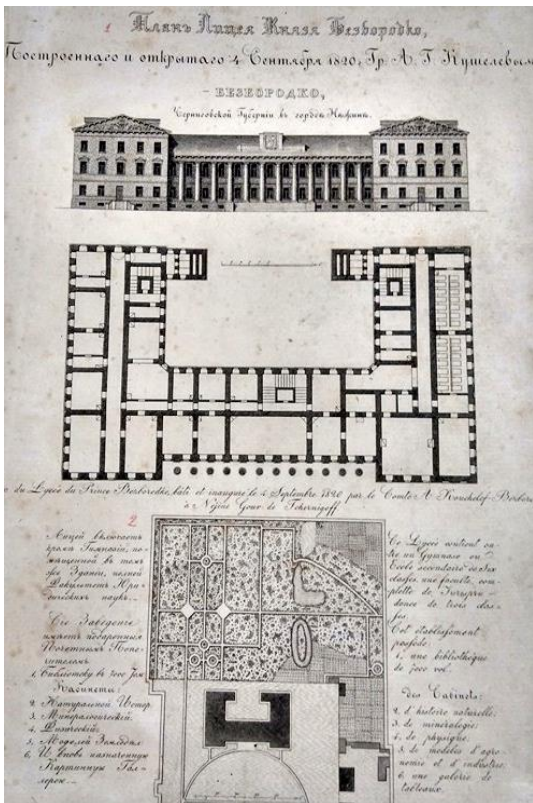
З 1820 року бібліотека розміщувалась у приміщенні Гімназії вищих наук князя Безбородька. «...помещалась сначала Институтская библиотека временно, с разрешения тогдашнего почетного попечителя графа А. И. Мусина-Пушкина, в

имеющейся в главном здании Института и составляющей неприкосновенную собственность попечителей заведения "квартире почетного попечителя». Добиаш А. В. Заметка об основной библиотеке Историко-филологического института князя Безбородко, составленная по случаю реорганизации библиотеки // Известия Историко-филологического института князя

Безбородко в Нежине. – Нежин, 1895. – Т. 15. – С. 4.

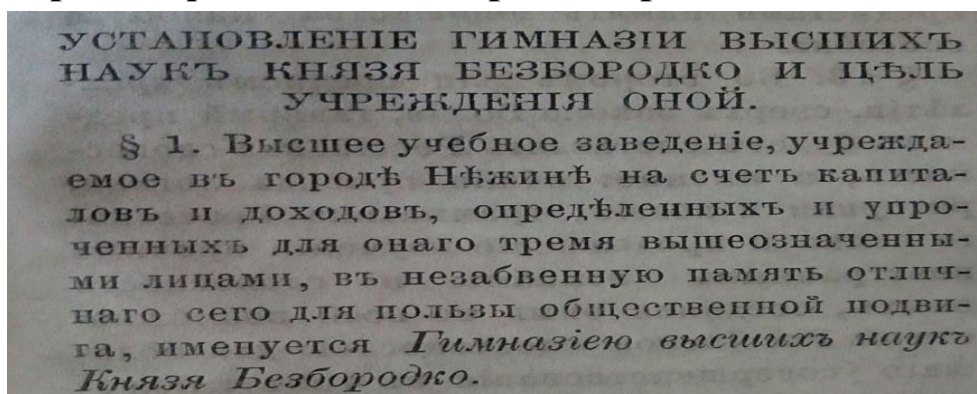

«Библиотека в стенах гимназии была возведена в высокий ранг. Ее помещения располагались рядом с парадным залом и, таким образом, находились в центральном корпусе здания. Помещения библиотеки располагались анфиладою. Такой принцип расположения дошел до наших дней. Помещения библиотеки отличала также простота пространственного решения – это прямоугольные боковые комнаты»

Пляшко Л. А. Город, писатель, время: Нежинский период жизни Н. В. Гоголя. – К. : Наукова думка, 1985. – С. 38–39.

«... грамоту [Статут] зберігати в бібліотеці, під відповідальністю бібліотекаря, в особливому ящику червоного дерева з карельської берези» Сребницький І. А. Очерки из истории лицея князя Безбородко. (1832–1875). – Нежин, 1895. – С. 4.

ЦДАК України, ф. 2162, оп. 1, спр. 775, арк. 76–78 зв.

Статут Гимназии высших наук

Уставъ

Гимназии высшихъ наукъ
Князя Безбородко.

1825.²⁰ года февраля 19го дня.

Уставъ
Гимназии Высшихъ Наукъ
Князя Безбородко

Высшій Государственный Канцлеръ, покойный Князь Михаилъ Безбородко, также покойный братъ его, Действительный Кавалеръ и Свѣтликъ, Графъ Милъ Безбородко, а также Внукъ и Наследникъ Дома Нашего Камергертъ Графъ Александръ Князь Безбородко, побуждаемы похвальными мѣрдами къ общему благу, оставшии способы къ основанію въ городѣ Новомъ учебнаго заведенія, котораго мы принявъ подѣ Наше покровительство Всемилостивѣйше, наименоваши еси

§ 9.

Учебные пособия

Гимназии ныне
составляютъ:

1) Библиотека,
подаренная Почетным
Попечителем, состоящая

из 2 500 томов отборных сочинений, и 2) им же в дар Гимназии доставленный физический кабинет, стоящий 10 000 руб. По

открытии же Гимназии нужные учебные пособия будут постепенно

приумножаемы на

определенную для сего в штат особую сумму.

Гимназии дозволяется

завести и типографию

для печатанія книг на

общих основаніях

цензуры Устав

Гимназии высшихъ наукъ

князя Безбородко //

Дополнение к

Сборнику

§ 9^й
Учебныя пособия Гимназии нынѣ составляютъ: 1^е Библиотека подаренная Почетнымъ Попечителемъ, состоящая изъ 2500 томовъ отборныхъ твореній и 2^е имъ же въ даръ Гимназии доставленный Физическій кабинетъ стоящій 10000^р. По открытіи же Гимназии, нужныя учебныя пособия будутъ постепенно приумножаемы на опредѣленную для сего въ штатѣ особую сумму. Гимназии дозволяется завести и Типографию для печатанія книгъ на общія правила цензуры

постановлений по Министерству народного просвѣщенія. 1803–1864. – Санкт-Петербург, 1867. – С. 211.

Въ ст. 90. ШТАТЪ ГИМНАЗИИ ВЫСШИХЪ НАУКЪ КНЯЗИ БЕЗБОРОДКО.

	Число людей.	Жалов. въ голѣ. Одному. Всѣмъ. Рубл. п.		Число людей.	Жалов. въ голѣ Одному. Всѣмъ Рубл. п.
Директоръ.....	1	3000 3000	На канцелярію.....	—	1000
Законоучитель.....	1	2000 2000	На библіотеку.....	—	2000
Старшихъ Профессоровъ: политическихъ, историч., физико-математич. наукъ и Россійской словесности.	4	2000 8000	На пенсіи Профессорамъ...	—	1500
Младшихъ Профессоровъ: Латинской, Греческой, Французской и Нѣмецкой словесности.....	4	1000 4000	На непредвидимыя надобно- сти.....	—	1600
Учителей.....	3	400 1200	Лекарю и на аптеку.....	—	1000
Содержаніе 27 воспитанник.	—	325 8775			
Надзирателей.....	2	500 1000			
На домъ, прислугу и содер- жаніе церкви.....	—	— 6395			
Кономъ.....	1	500 500			
			Итого.....	16	41.970

Примѣчаніе. Секретарю Правленія и Кассиру, упомянутымъ въ Уставѣ, также Надзирателямъ или другимъ чиновникамъ, кои съ умноженіемъ числа пансіонеровъ будутъ опредѣлены сверхъ штата, назначается жалованье, съ утвержденія Министра Народнаго Просвѣщенія, изъ доходовъ Пансіона сей Гимназій.

Штатна сума на придбання літератури для бібліотеки складала 2 000 рублів на рік.

Наріжний камінь у формування фонду бібліотеки був закладений першим почесним попечителем Гімназії графом Олександром Григоровичем Кушелевим-Безбородько, який приніс в «дар сему заведенію бібліотеку, состоящую из 2 500 томов отборных изданий».

Кушелев-Безбородько Александр Григорович (4.09.1800–18.04.1855)
меценат, державний діяч

*“Сами употребляйте
возможные старания дабы
нынешнее цветущее состояние
вверенной вам Гимназии
высших наук еще достигло
высшей степени
совершенства»*

А.Г. Кушелев-Безбородко

Сверхъ того, Графъ Кушелев-Безбородко приносилъ въ даръ сему заведенію: на Физическій Кабинетъ и первоначальное обзаведеніе, 20.000; и библіотеку, состоящую изъ 2.500 томовъ отборныхъ изданій.

З історії...

О.Г. Кушельову-Безбородько, внучатому племіннику канцлера, перейшла у спадок і одна з найбагатших картинних галерей Петербурга та велика родова бібліотека, фундамент якої заклав один із найзаможніших вельмож свого часу канцлер уряду періоду російської імператриці Катерини II Олександр Андрійович Безбородько. На жаль, ні каталогів, ні описів тієї бібліотеки не

збереглося, але, безперечно, це була велика і рідкісна бібліотека, що відповідало масштабом особистості її власника. Останнім її власником в родині був граф Григорій Олександрович Кушельов-Безбородько. Після смерті Григорія Олександровича бібліотека перейшла до одного з родичів цієї сім'ї – графу Олексію Івановичу Мусін-Пушкіну.

Ядро книгозбірні складала унікальні європейські видання XVII-XVIII ст. з історії, філософії, богослов'я, витончених мистецтв, юриспруденції, політики, дипломатії, логіки, фізико-математичних наук, природознавства.

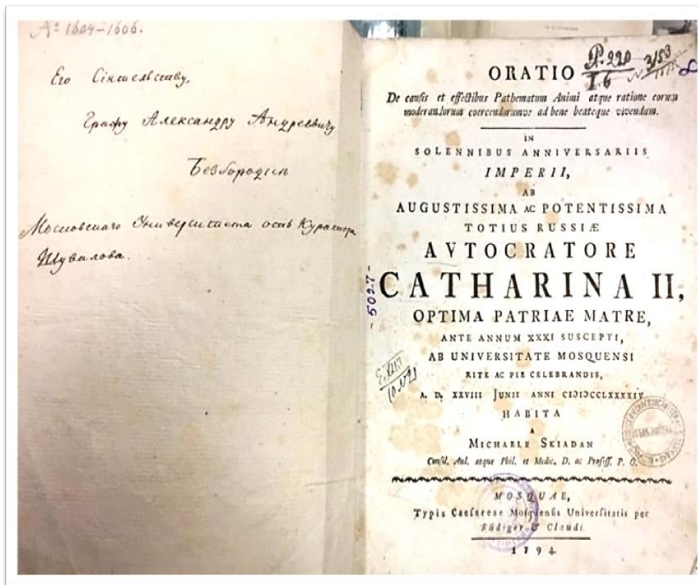
Перлиною зібрання були видання творів французьких енциклопедистів та просвітителів, багатотомні енциклопедії. Колекція містила 382 назви в 1877 томах.

Лавровский Н. А. Гимназия Высших Наук кн. Безбородко в Нежине. 1820–1832. – Киев, 1879. – С. 90.

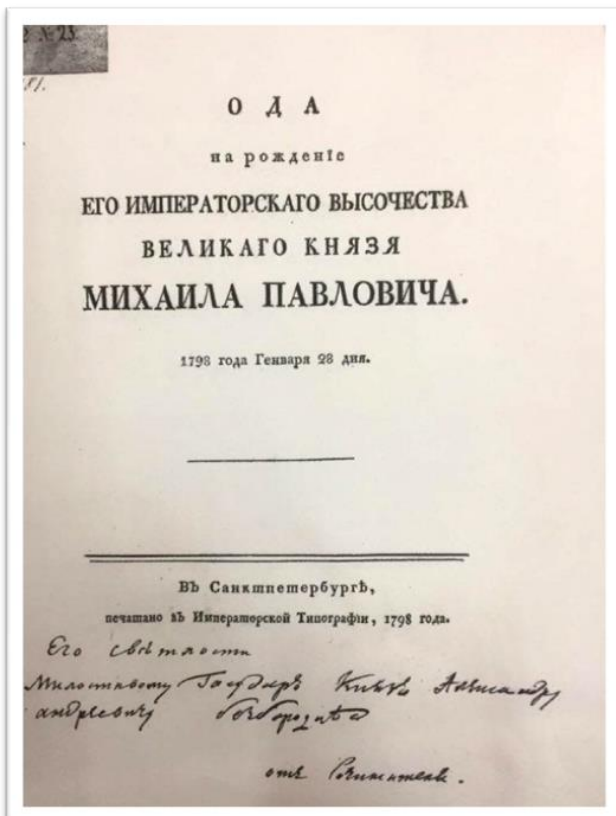
**Печатка Гімназії князя
Безородька [ГКБ].**
(виявлена у 2020 році в одній із
книг бібліотеки)

Книги з бібліотеки О. А. Безбородька

Скиадан М. Слово о причинах и действиях страстей душевных, также о способе умерять и укрощать оныя для благополучной и спокойной жизни... = Oratio De causis et effectibus Pathematum Animi atque ratione eorum moderandorum coercendorumve ad bene beateque vivendum. – Москва : В Университетской типографии, 1794. – 25, [1], 33, [1] с.

Державин Г. Р. Ода на рождение Его Императорского Высочества великого князя Михаила Павловича. 1798 года генваря 28 дня. – Санкт-Петербург : печатано в Императорской типографии, 1798. – 8 с.

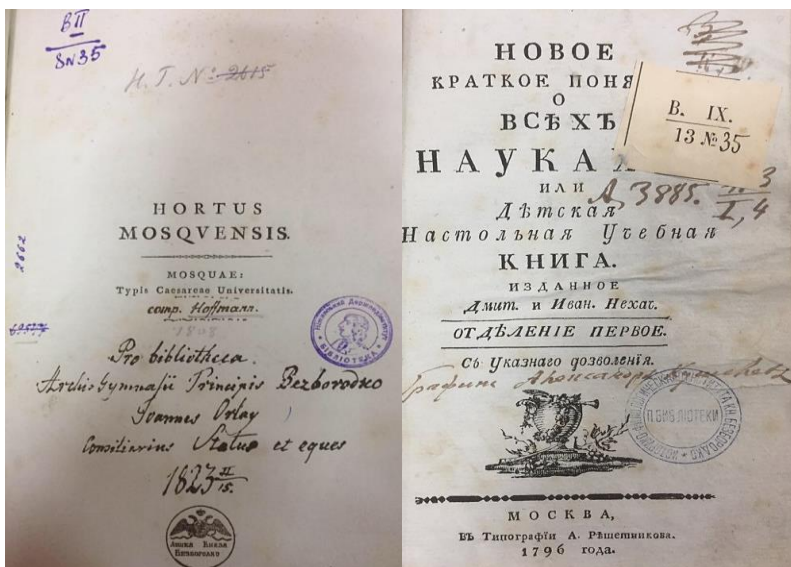

Книги з бібліотеки І. А. Безбородька

Монограма на книгах І. А. Безбородька – "С. І. В.", яка, імовірно, в перекладі розшифровувалася як "Граф Ілля Андрійович Безбородько" (де "С" – "comes", "comte", що в перекладі з лат. і фр. – граф").

Книга з дарчим написом від дружини О.Г. Кушельова- Безбородька – графині Олександрі Миколаївни

Новое краткое понятие о всех науках или детская настольная учебная книга. Отд. 1. / изд. Д. В. Нехачин, И. В. Нехачин. – Москва : В типографии А. Решетникова, 1796. – 230 с.

З історії...

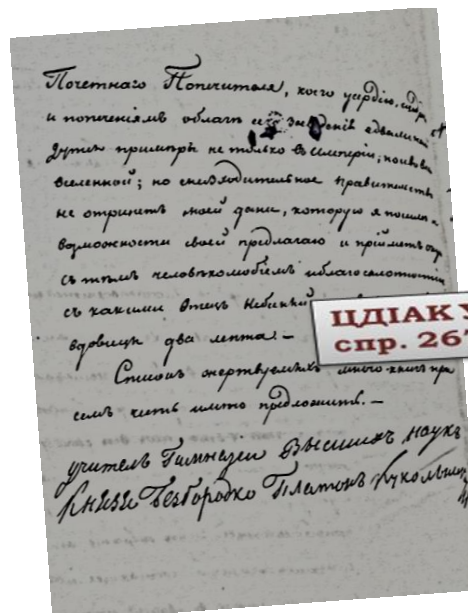
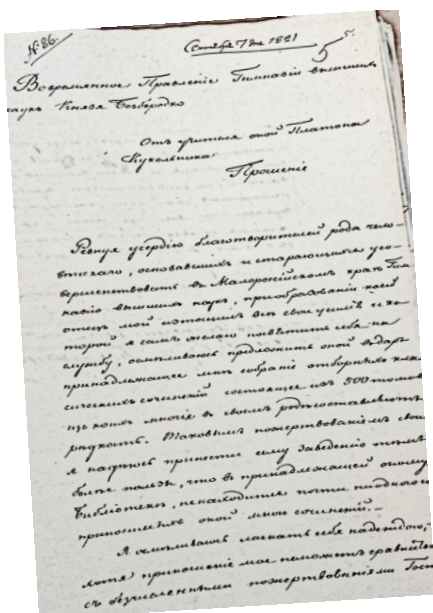
Після смерті першого директора Гімназії Василя Кукольника (1821), його сім'я подарувала частину фамільної бібліотеки, яку презентував його син, Платон Кукольник, викладач латинської мови Гімназії. *«Ревнуя усердию благотворителей рода человеческого, основавших и старающихся усовершенствовать в малорусском крае гимназию высших наук, при образовании коей отец мой истощал все свои усилия и которой я сам желаю посвятить себя на службу, осмеливаюсь*

Карл Брюллов. Портрет Платона Васильовича Кукольника

предложить в дар принадлежащее мне собрание отборных классических сочинений, состоящее из 500 томов. Я осмеливаюсь ласкать себя надеждою, что хотя приношение моё не может равняться с бесчисленными пожертвованиями господина почётного попечителя, коего усердию, щедроте и попечениям о благе сего заведения едва ли найдутся примеры не только в империи, но и во всей вселенной; но снисходительное правительство не отринет моей дани, которую я, по силе возможности своей, предлагаю, и примет оную с тем человеколюбием и благосклонностью, с какими Отец

небесный принял от бедной вдовицы два лепта»

ЦДАК України, ф. 2162, оп. 1, спр. 267, арк. 5-5 зв.

Відомості

Книжки призначені в дар Гимназії вищих наук князя Безбородько ужити нашої Католонської Дієцезии.

№	Назва	Кол-во	Ціна
1	Lehrbuch des Deutschen Sprachunterrichts von Hoffmann 1796	1	50
2	Lehrbuch der Mathematik von Wolff 1785	1	5
3	Lehrbuch der Philosophie von Wolff 1785	1	2
4	Lehrbuch der Naturgeschichte von Wolff 1785	1	2
5	Lehrbuch der Geschichte von Wolff 1785	1	50
6	Lehrbuch der Philosophie von Wolff 1785	1	2
7	Lehrbuch der Philosophie von Wolff 1785	1	2
8	Lehrbuch der Philosophie von Wolff 1785	1	2
9	Lehrbuch der Philosophie von Wolff 1785	1	2
10	Lehrbuch der Philosophie von Wolff 1785	1	2
11	Lehrbuch der Philosophie von Wolff 1785	1	2
12	Lehrbuch der Philosophie von Wolff 1785	1	2
13	Lehrbuch der Philosophie von Wolff 1785	1	2

Це була цінна колекція, яка складалася з 506 томів (251 назва) з різних галузей знань: філософії, географії та топографії, історії,

правознавства, словесності, богослов'я, політики, сільського господарства і технології, військового мистецтва на суму 637 руб. 45 коп. ЦДАК України, ф. 2162, оп. 1, спр. 336, арк. 6–13.

Відомості про Гімназію вищих наук князя Безбородька та бібліотеку за 1820–1828 рр.

1820 год

Для гимназії в дар принесено:

- 1) правительством – 28 книг різних;
- 2) почетным попечителем сей гимназії – 2 610 томів [раз]них сочинений и 20 тыс. руб. на физический кабинет и первоначальное обзаведение.

Директор – 1; число учащихся было – 2, число учащихся в пансионе было 17, все из [дворян], приходящих в гимназію для слушания лекцій в сем 1820 г. не было.

В 1821 г. гимназії в дар принесено:

- 1) правительством –
- 2) частными лицами – 513 книг різних.

Директор – 1, число учащихся было – 9; число учащихся было в пансионе 44, все из д[ворян], приходящих в гимназію для слушания лекцій было 13 [из дворян].

В 1822 г. гимназии в дар принесено:

- 1) правительством – 46 книг разных;
- 2) частными лицами – серебряная большая медаль на заключение мира России с Оттоманскою Портою 1791 г.– 1, 90 книг разных.

Директор – 1, учащихся было – 9; учащихся в пансионе было: из дворян – 56, из греков, по высочайшему повелению в пансион принятых, – 6; приходящих в гимназию для слушания лекций было: из дворян – 49, из разночинцев – 4, купцов – 1, мещан – 6.

В 1824 г. в дар гимназии принесено:

- 1) правительством – 17 книг разных сочинений;
- 2) частными лицами – 55 книг разных сочинений и 13 географических карт.

В сем 1824 году были: директор – 1, число учащихся – 16; учащихся в пансионе: из дворян – 71, из греков, в пансион по высочайшему повелению принятых, – 6; приходящих в гимназию для слушания лекций было: из дворян – 98, разночинцев – 6, купцов – 4, мещан – 7, греков – 9, казаков – 1.

Всех учащихся всем 1824 г. в гимназии было 202.

В 1825 г. в дар гимназии принесено:

- 1) правительством – 6 книг разных сочинений;
- 2) частными разными лицами – 15 книг, 1 географический атлас и несколько китайских вещей.

Директор – 1, учащихся было – 19;

учащихся в пансионе: из греков – 6, из дворян – 71,

всех – 77; приходящих в гимназию учеников было:

из дворян – 136, разночинцев – 7, купцов – 9, мещан – 8, греков – 16, казаков – 2.

Всего учащихся было 255.

В 1826 г. в дар принесено гимназии:

- 1) правительством – 3 книги;
- 2) частными лицами – 1 книга.

Директор – 1, учащихся было – 19; учащихся в пансионе: из греков – 6, из дворян – 61, всего – 67; приходящих в гимназию учеников было: из дворян – 143, разночинцев – 9, купцов – 9, мещан – 9, греков – 15, казаков – 2.

Всего учащихся было 254.

В 1827 г. в дар принесено гимназии:

1) правительством – 32 книги;

2) частными лицами – 32 книги.

Директор – 1, учащихся было – 19;

учащихся в пансионе: из греков – 6, из дворян – 47, всех – 53;

приходящих в гимназию учеников было: из дворян – 140,

разночинцев – 10, купцов – 11, мещан – 9, греков – 7, казаков – 3,

колонистов – 1, духовного звания – 2.

Всех учащихся было 236.

В 1827 году выпущено: кандидатов – 3, студентов – –.

В 1828 г. гимназии в дар принесено:

1) правительством – 10 книг разных;

2) разными лицами – 3 книги.

Директор – 1, учащихся было – 19; учащихся в пансионе было: из

греков – 5, из дворян – 47, всех – 52; приходящих в гимназию

учеников было: из дворян – 173, разночинцев – 12, купцов – 13,

мещан – 10, греков – 6, казаков – 9, иностранцев – 1, колонистов – 1,

вольноотпущенных – 1, уволенных из духовного звания – 1.

Всех учащихся было 279.

В 1828 г. выпущено: кандидатов – 5, студентов – 5.

**Відділ державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині
(ВДАЧОН), ф. 1104, оп. 1, спр. 31, арк. 1–5.**

З історії...

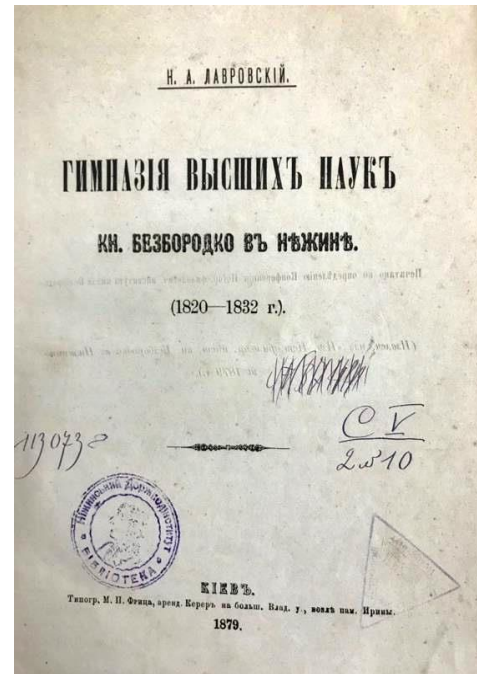
З 1820 по 1829 рік до бібліотеки Гімназії надійшло 3 668 томів, з яких передано від приватних осіб 3 507 томів, тоді як від уряду – всього 161 том. Поповнення книжкового фонду відбувалося безсистемно, носило випадковий характер і залежало, в основному, від добровільних пожертвувань, що було важливим джерелом комплектування бібліотеки в перші роки її існування.

«По описи 1830 года, по которой библиотека передавалась в присутствии всех членов конференции Соловьеву, всех книг в наличности оказалось: 806 названий в 3 312 томах по латинскому алфавиту и из 512 названий в 1 717 томах по русскому и греческому

алфавитам; всего из 1318 названий в 5 029 томах включая сюда и журналы. Таким образом за 8 лет было приобретено 2419 томов»
Лавровский Н. А. Гимназия высших наук кн. Безбородко в Нежине (1820-1832). – Киев, 1879. – С. 134.

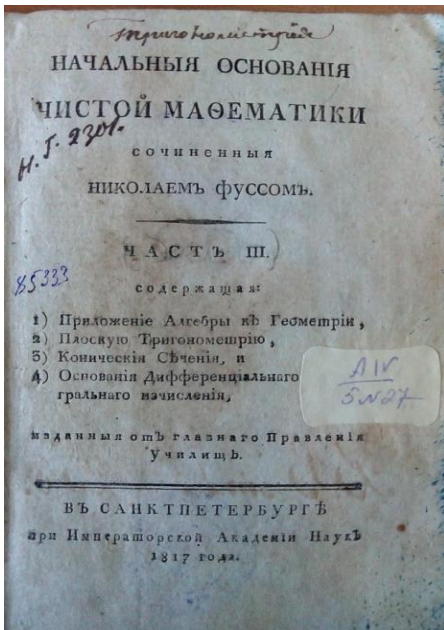
Лавровський Микола Олексійович
(03.12(21.11).1825–30(18). 09.1899)

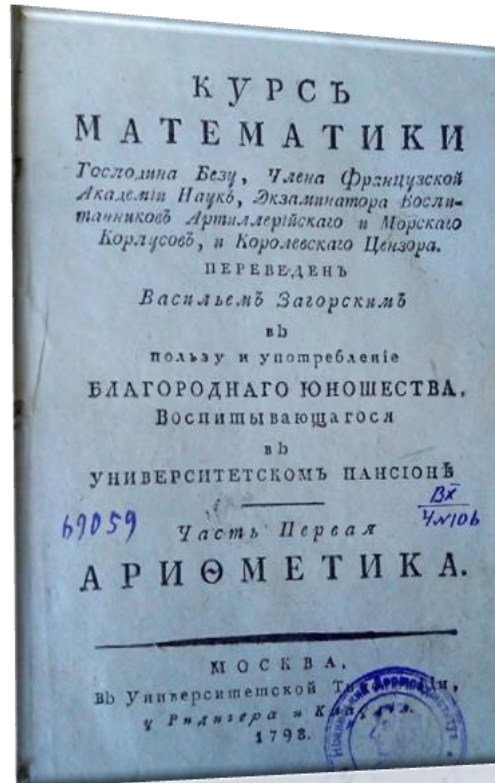
Лавровський Микола Олексійович – український історик, філолог, педагог, сановник, дійсний член Імператорської АН (1879), декан історико-філологічного факультету Харківського університету, ректор Варшавського університету, перший директор Ніжинського історико-філологічного інституту кн. Безбородька в 1875–1882 рр.

Навчальні посібники Гімназії

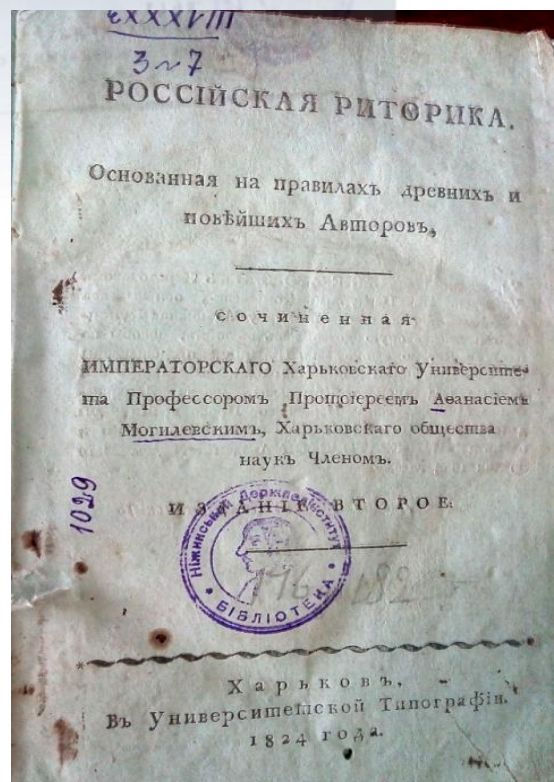
«...относительно учебных пособий правление сознается в их недостаточности как по недавнему началу учения, по дальнему расстоянию от Петербурга, где они покупаются, так и «по самой необретаемости в отпечатании по некоторым предметам знаний, в коих уроки будут преподаваться письменно» **Лавровский Н. А. Гимназия высших наук кн. Безбородко в Нежине (1820–1832). – Киев, 1879. – С. 18.**

**Фусс Н. И. Начальные
Основания чистой математики
/ изд. от Главного Правления
училищ. – Санктпетербург :
При Императорской Академии
Наук, 1817. – Часть III. – 400 с.**

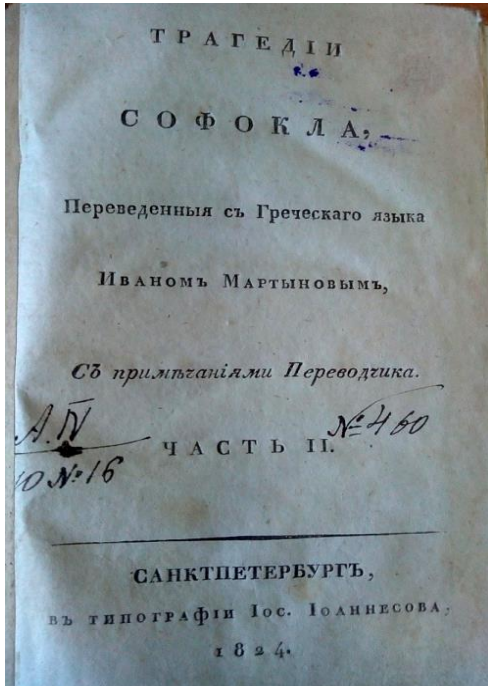

**Безу Э. Курс математики
господина Безу, члена
Французской академии наук,
экзаменатора воспитанников
Артиллерійскаго и Морскаго
корпусов, и королевскаго
цензора / Переведен Васильем
Загорским в пользу и
употребление благородного
юношества,
воспитывающагося в
Университетском пансионе. –
Москва : В Университетской
типографии у Ридигера и
Клаудія, 1798. – Часть I.**

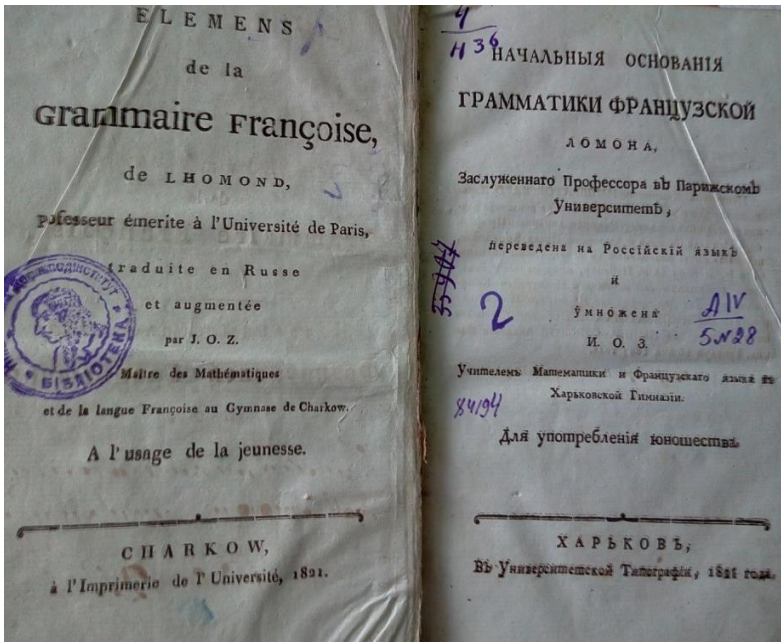

**Могилевский А. Г. Российская
риторика, основанная на правилах
древних и новейших авторов. –
Харьков : В университетской
типографии, 1824. – IV, 263 с.**

Трагедии Софокла/ переведенная с греческаго Иваном Мартыновым, с примечаниями переводчика. – Санкт-Петербург : В типографии Иос. Иоаннесова, 1824. – Часть II. Антигона. – 173 с.

Ломонд Ш. Ф.
Начальные основания французской грамматики Ломона [= *Elemens de la grammaire françoise, de Lhomond*]: переведена на российский язык и умножена И.О.З., учителем математики и французского языка в Харьковской гимназии. Для употребления юношества. – Харьков : В Университетской типографии, 1821. – 366 с.

Басни Федра / изд. Кошанским. – Санкт-Петербург : В Медицинской типографии, 1814. – 200 с.

Перші Бібліотекарі Гімназії

З історії ...

Штатної посади бібліотекаря не існувало. Управління бібліотекою, згідно з першим Статутом університету (1804р.), до 1835 року доручалося виключно професорам. За незначну надбавку до зарплати або зовсім без доплати на них покладалася велика відповідальність за збереження книг і організацію роботи бібліотеки.

Казимир Варфоломійович Шапалинський (1786–1870), старший професор математичних і природничих наук Виконував обов'язки першого бібліотекаря Гімназії з 6 листопада 1821 року по 1 липня 1822 року.

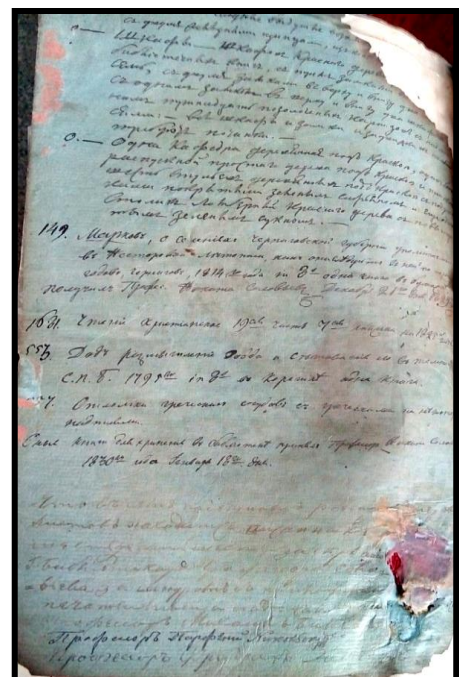
Іван Якович Ландражин (1794–?), професор французької словесності. Виконував обов'язки бібліотекаря з 1 липня 1822 р. по 14 березня 1824 р.

Август Іванович Аман (1794–?), викладач французької мови, наглядач за вихованцями. Виконував обов'язки бібліотекаря з 21 березня 1825 р. по 8 серпня 1831 р.

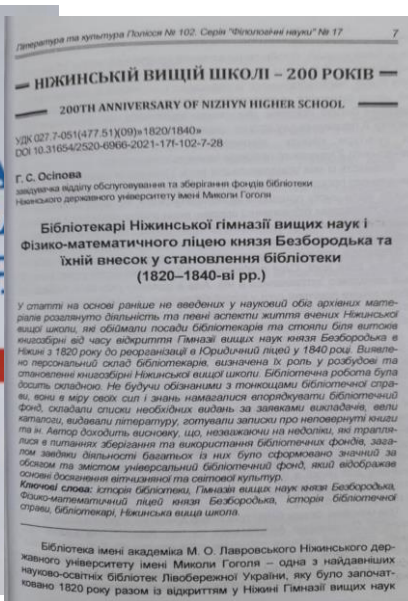
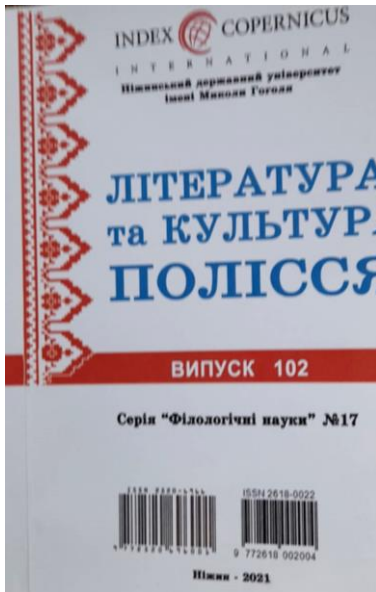
Микита Федорович Соловйов (1810–1837), професор природничих наук. Виконував обов'язки бібліотекаря з 27 лютого 1831 р. по 1833 р. Помічником його був призначений вчитель французької мови Яків Клавдійович Воаргард.

Через відсутність інвентарних книг, бібліотекар М.Ф. Соловйов прийняв книги гімназійної бібліотеки в присутності членів конференції за списком літератури бібліотеки гімназії. Цей список «шнуром протягнутий, при друку в кількості 66 листів» підписаний професорами Білевичем, Нікольським і колишнім професором Зінгером.

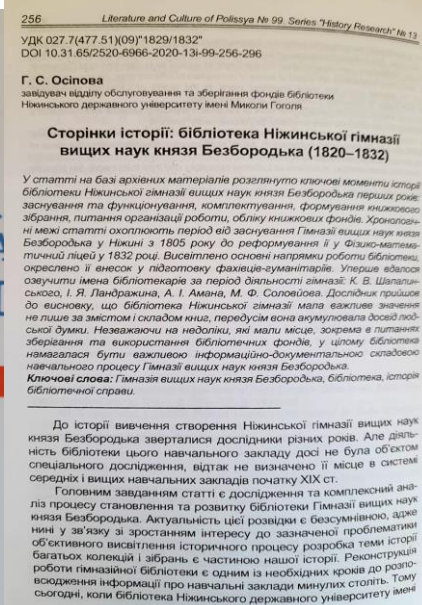
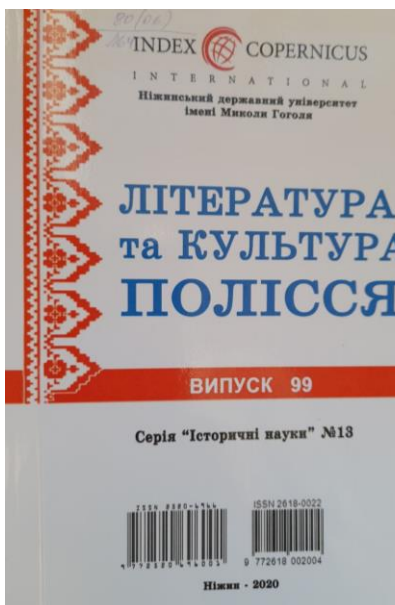
ВДАЧОН, ф. 1104, оп. 1, спр. 208.

Осіпова Г. С. Бібліотекарі Ніжинської гімназії вищих наук і Фізико-математичного ліцею князя Безбородька та їхній внесок у становлення бібліотеки (1820–1840-ві рр.) // Література та культура Полісся. – Ніжин, 2021. – Вип. 102. – С. 7–28. – Сер. «Філологічні науки» № 17.

Осіпова Г. С. Сторінки історії: бібліотека Ніжинської гімназії вищих наук князя Безбородька (1820–1832) // Література та культура Полісся. – Ніжин, 2020. – Вип. 99. – С. 256–296. – Сер. «Історичні науки» № 13.

З історії ...

Після сумнозвісної справи про «вільнодумство», у 1832 році, Гімназію вищих наук було реформовано у Фізико-математичний ліцей. Першоосовою бібліотеки Ліцею були фонди гімназійної книгозбірні, які в подальшому становили вагоме наукове, історико-культурне надбання.

«Бібліотека є душею будь-якого навчального вищого закладу. Книги, взагалі, для всіх викладачів – найнеобхідніший предмет. Без них не можна досягти успіхів у науках та вдосконаленнях, без цього професор займатиме посаду тільки звичайного вчителя [...] тому піклування про бібліотеку є найважливішою справою».

Кондирєв П.С., бібліотекар Казанського університету у 1813–1821 рр.

